

Vi skal ikke være borgere i en grøn politistat

Af Mikkel Bolt

Kampen mod klimaforandringerne er skudt ind. Mange frygter en slags Mad Max-scenarie med sammenbrudte stater og hærgende bander. Men den store trussel er det modsatte – at staterne bliver alt for magtfulde og undertrykkende.

Klimaforandringerne finder sted. Spørgsmålet er, hvordan vi skal forholde os til dem. Umiddelbart er der ikke meget, der tyder på, at den igangværende biosfæriske nedsmeltning og artsuddøen har nogen positiv dimension. Men i takt med at tingene spidser til, opstår der måske nye muligheder.

Den amerikanske litteraturhistoriker Fredric Jameson skrev på et tidspunkt i *The Seeds of Time*, at det var nemmere at forestille sig verdens undergang end et alternativ til kapitalismen. Jameson formulerede det oprindeligt som en del af en radikal kritik af den herskende euro-modernistiske kapitalisme, men i dag er udsagnet blevet

gentaget så mange gange af journalister, eksperter, politikere og aktivister, at det er endt med at pege på vores manglende evne til at forestille os noget andet. Det er med andre ord endt med at passivere og ikke aktivere os. Vi har svært ved at forestille os et liv hinsides den industrielle kapitalisme og dens individuelle varebaserede løfter om lykke. Klimakrisen er ved at ændre på det, men mobiliseringen risikerer at antage en autoritær form.

Vi har svært ved at forestille os et liv hinsides den industrielle kapitalisme og dens individuelle varebaserede løfter om lykke.

Vi konfronteres dagligt med billeder af smeltende isbjerge, brændende skove, grafer der viser forhøjet vandstand og fotos af uddøende arter. Problemet er ikke længere manglende viden, og det er heller ikke klimaskeptikere – selvom det selvfølgelig er et kæmpe problem, når Trump og Bolsonaro har magten i USA og Brasilien og gør alt for at intensivere udvinding af olie og afbræn-

Mikkel Bolt er professor i politisk æstetik ved Institut for Kunst- og Kulturvidenskab, Københavns Universitet og forfatter til en række bøger, senest *På råbeafstand af marxismen. Studier i den vestlige marxismes selvkritik, udvidelse og afvikling* (2019).

ding af skove – nej, problemet er, at klimakrisen er i færd med at blive legitimation for en ny autoritær regeringsmåde. Den økologiske bevidsthed, der for alvor er slået igennem inden for de seneste år, er i færd med at antage en autoritær drejning, hvor den bliver til et krav om politisk krisehåndtering; et ønske om, at en stærk stat skal løse den biosfæriske nedsmeltning.

Klimakrisens udfordringer

Lad mig kort opsummere udfordringerne, som klimakrisen konfronterer os med. I sin indflydelsesrige tekst, “Deep Adaptation: A Map for Navigating Climate Tragedy” skriver Jem Bendell, der er professor i *Sustainability Leadership* og en af de ledende kræfter i Extinction Rebellion-bevægelsen, at det er for sent at forhindre klimaændringer. Processen er allerede i gang, og det går hurtigere end videnskabsfolk har forudsagt: Hundredevis af arter uddør hver dag, og mennesker lider allerede mange steder i verden som følge af klimaændringer. Bendell skriver, at videnskabsfolk har været under et voldsomt pres for at nedtone konsekvenserne af klimaændringer for at undgå panik. Men alle undersøgelser viser det samme, og Bendell konkluderer, at “det er for sent at undgå en global miljøkatastrofe”. Der vil ske voldsomme ændringer, skriver han, der vil resultere i “sult, destruktion, migration, sygdom og krig”. Og han fortsætter med at forklare, at det vel at mærke også er i Storbritannien og lande som Danmark, at sult, krig og sygdom vil blive en realitet, og endda inden for en overskuelig årrække. “Når strømmen

er gået, kommer der ikke vand ud af din vandhane. Du vil være afhængig af din nabo for at få mad eller varme. Du vil blive underernæret. Du vil ikke vide, om du skal blive derhjemme eller gå. Du vil være bange for at blive dræbt, hvis ikke du sulter ihjel.” Det er et dramatisk billede, Bendell tegner, men på ingen måde urealistisk. Det er derfor, mennesker over hele verden går på gaden og protesterer. Der må gøres noget. Men hvad bør der gøres?

Bendells forslag er, hvad han kalder ‘*deep adaptation*’ eller dyb tilpasning, hvor man spørger sig selv, hvad man rigtig gerne vil beholde, men også overvejer, hvad man gør, der gør klimakrisen værre, og derfor skal lave sit liv om. Bendells analyse er vigtig, men desværre ender den med at bakke op om den cirkulerende idé om klimakrisen, som vi kender så godt fra populærkulturens katastrofescenarier, hvor individer eller små grupper vandrer rundt i et ruinlandskab og forsøger at overleve efter katastrofen.

Faren for den superstærke stat

Problemet med den dystopiske fortælling om små bander, der vandrer rundt i ruinerne, er, at den helt glemmer staten, eller endnu værre ender med at legitimere staten som den sidste garant for social orden. Alle serierne, filmene og bøgerne viser os katastrofen som alles krig mod alle. Det er en slags præ-hobbesiansk scenarie, hvor staten på magisk vis er forsvundet og mangler. Det er imidlertid ikke særligt sandsynligt, at staten forsvinder, men derimod mere sandsynligt, at den vil forsøge at bruge klimakrisen som legitimation for inten-

	Planetary Sovereignty	Anti-planetary Sovereignty
Capitalist	Climate Leviathan	Climate Behemoth
Non-capitalist	Climate Mao	Climate X

FIRE POTENTIELLE SOCIALE FORMATIONER: En kapitalistisk klima-Leviathan; en antikapitalistisk, statscentreret klima-Mao, en reaktionær kapitalistisk klima-Behemoth, og en anti-kapitalistisk, antisuveræn klima-X.

(Kilde: Mann & Wainwright (2018): *Climate Leviathan: A Political Theory of Our Planetary Future*)

sivering af de autoritære tendenser, vi har set i en lang række lande – inklusive Danmark – siden 9/11 og den såkaldte ‘krig mod terror’. Snarere end kollaps og små bander, der vandrer rundt på må og få, skal vi forestille os en autoritær stat, der forskanser sig bag lukkede grænser og skruer op for racismen og forklarer, hvorfor det er nødvendigt at lukke sultne klimamigranter inde i lejre eller skyde dem.

Det, jeg forsøger at sige, er, at klimabevægelsen og alle de mange aktivister, de skolestrejkende børn med flere, skal være meget opmærksomme på, hvad det er, de ønsker og kræver. For en stor dels vedkommende laver de nemlig en gestus i retning af en politisk suverænitets eller stat, der skal håndtere klimakrisen, styre det kaos, klimaændringerne nød-

vendigvis vil medføre. Hvis det sker, så vil vi stå i en situation, hvor den radikale kritik, der er nødvendig for at komme ud af den kapitalistiske industrialisering, ikke blot forsvinder, men går ind og legitimerer mere kontrol, flere grænser og mere eksklusion. Det ligger i statens væsen, at den er bevarende og gør alt for at undgå radikale transformationer af nogen art.

Snarere end kollaps og små bander, der vandrer rundt på må og få, skal vi forestille os en autoritær stat, der forskanser sig bag lukkede grænser og skruer op for racismen.

De to marxistiske politologer Geoff Mann og Joel Wainwright analyserer i bogen *Climate Leviathan* den herskende klasses politiske dilemmaer konfronteret med klimakrisen og skitserer

mulige politiske scenarier. Ifølge dem er der fire mulige scenarier, som det fremgår af diagrammet på side 38. I den øverste del af diagrammet ser vi de to statstyrede former, som de i forlængelse af Thomas Hobbes kalder henholdsvis 'klima-Leviathan' og 'klima-Behe-moth'. Klima-Leviathan er en global politisk suverænitet, der forsøger at håndtere den igangværende klimadestruktion og biosfæriske nedsmeltning med henblik på at sikre den herskendes klasses interesser. Klima-Behe-moth er et scenarie, hvor de enkelte nationalstater håndterer destruktions og den sociale uro, der vil opstå, når starter begynder at skrue op for geopolitiske konflikter og indleder klimakrige i et forsøg på hver især at forholde sig til de mange politiske, økonomiske og sociale udfordringer, som klimaændringerne fører med sig. Leviathan er altså en global formation, hvor Behemoth er national. I begge modeller forsøger staten at styre krisen og undgå, at klimaændringerne udvikler sig til, hvad vi med Friedrich Nietzsche kan kalde "stor politik", altså at de rige mister deres magt og bliver fattige.

De to andre politiske formationer i Mann og Wainwrights analyse kalder de 'klima-Mao' og 'klima-X'. Mann og Wainwright skriver, at disse er ikke-kapitalistiske, det vil sige, at de forudsætter begge en kollaps af kapitalismen som globalt dominerende system. Klima-Mao er det kinesiske kommunistparti som verdenssuveræn. Klima-X er en revolutionær folkelig løsning af klimadestruktionen.

De to kasser til venstre i skemaet er etableringen af en stat på globalt plan,

klima-Leviathan eller klima-Mao. En sådan verdensstat vil have magt til at intervenere overalt i verden og bestemme, hvem der har ret til at brænde kul og olie af, og hvem der har adgang til energi, mad og vand. Derudover vil klima-Leviathan eller klima-Mao bestemme hvilke arter, der skal overleve og hvilke, der skal ofres eller bare lades uddø. Konturerne af en sådan verdensstat og de ressourcer og teknikker, den vil have til rådighed, kan vi allerede se skitserne til i det amerikanske militær og den kinesiske overvågningsstat. Klima-Leviathan er Mann og Wainwrights betegnelse for en kapitalistisk verdenssuverænitet, som ifølge de to vil være den naturlige videreudvikling af FN's klimapanel. Som de skriver, er der magtfulde kræfter blandt den herskende klasse, der går ind for denne model, da den kan agere hurtigt og globalt. Som vi har set det, er den nuværende verdensordens spredte suverænitet en hindring for globale løsninger. Hvis man kunne koncentrere magten i en verdensstat, ville situationen se helt anderledes ud. Det er derfor, klima-Leviathan byder sig til som løsning.

Kan kapitalismen ophæves?

Mann og Wainwrights skema er et godt udgangspunkt for en diskussion af de politiske konsekvenser af klimadestruktionen i et længere perspektiv. Desværre er deres bestemmelse af klima-Mao forkert. Som allerede skrevet, forstår de klima-Mao som en antikapitalistisk formation. Men det kan de kun skrive, fordi de har et mangelfuldt kapitalbegreb. At socialisere produktio-

nen er ikke en ophævelse af den kapitalistiske produktionsmåde, det er bare at lade partiet eller arbejderne styre deres egen udbytning. Det er statskapitalisme. En ophævelse af kapitalismen er langt mere omfattende og indebærer afviklingen af lønarbejdet, pengeformen og staten. Det nuværende kinesiske styre har ingenting med det at gøre, det skriver Mann og Wainwright da også. Men de forestiller sig, at den kinesiske arbejderklasse kan tage magten og omlægge produktionen i en grøn retning. Det er imidlertid stadigvæk kapitalisme. Klima-Mao er derfor ikke antikapitalistisk. Med den justering kan vi fortsætte.

Klima-Leviathan og klima-Mao er altså en global omorganisering. Klima-Behemoth – *Behemoth* er Hobbes' betegnelse for hoben og det politiske kaos, som suverænen skal overvinde og give form – er det inter-imperialistiske anarki, hvor stater bekæmper hinanden i forsøget på at undgå at blive taberne i den planetære destruktion. Nationalstater forsøger at overleve eller at sikre, at den herskende klasse overlever med alle tænkelige midler i en usikker geopolitisk verdensorden. Staterne handler på egen hånd eller i ustabile alliancer og midlertidige koalitioner, men ingen nationalstat er i stand til at hæve sig op og blive Leviathan. Mann og Wainwright lægger ikke skjul på, at de ser en aktuel forskydning henimod klima-Behemoth. Politikere som Trump og alle de andre senefascister som Jair Bolsonaro i Brasilien og Rodrigo Duterte i Filippinerne trækker i den retning, afvikler i stor stil overnationale samarbejder og skruer op for en nationalistisk retorik.

Vi kan allerede se konturerne af den autoritære økologiske stat, som Mann og Wainwright analyserer. Den kan tage form af en grøn fascisme (eller grøn stalinisme), eller den kan iscenesætte sig som grøn velfærd og have globale prætentioner. Uanset hvad vil det være et politik-økonomisk system, hvor der er skruet op for eksklusionerne, og hvor der vil være flere lejre. Militante post-situationistiske klima-aktivister kalder det "en kaserneøkologi", hvor klimakrisen styrker staten og militariserer den enkelte i overensstemmelse med den nye situation af opoffrelse og underkastelse med henblik på overlevelse. Spredningen af katastrofisk propaganda får statsborgerne til frivilligt at underkaste sig den autoritære kontrol og til at acceptere yderligere overvågning og repression. Alternativet er jo klimadestruktion; så er det bedre at bakke op om staten, som lover at redde os.

Ingen af de mange velmenende planer, strategier og *Green New Deals*, der er blevet foreslået de seneste år, forholdes sig kritiske til kapitalen og staten, og de undgår alle at bryde med den kapitalistiske modernitet, som ellers er ansvarlig for klimakrisen. Vi er i den paradoksale situation, at det daglige bombardement med nyheder om den igangværende biosfæriske nedsmeltning adresserer mennesker på en sådan måde, at de naturligt deltager i bevaringen af det samfund, der er ansvarlig for klimaændringer. Alle de dramatiske billeder og repræsentationer præsenterer os for et valg mellem at redde den industrielle civilisation eller et kollaps ind i barbarisk klimakaos. Det

er selvfølgelig ikke et valg, men i virkeligheden en situation af blind lydighed, hvor vi tvinges til at begære vores egen underkastelse. Fordi vi vil overleve, underordner vi os den grønne politistat. De dominerede vil dominere for at undgå klimakatastrofens værste konsekvenser.

Klimaet skal afpolitiseres

I stedet for en grøn version af den selv samme industrielle kapitalisme, som er ansvarlig for klimakrisen, global forsuring og massedød, så bør vi gå til roden af problemet. Vi skal med andre ord politisere klimaet og afvise kravet (som i virkeligheden er en ordre) om at blive øko-borgere i en grøn politistat. Vi kan parafrasere Max Horkheimer fra Frankfurterskolen, som i 1930'erne skrev, at man skulle tie om fascismen, hvis ikke man ville tale om kapitalisme, og sige, at man skal holde kæft om klimaforandringerne, hvis ikke man vil tale om at kæmpe imod kapitalistisk modernisering. Hvis ikke vi udvider den økologiske bevidsthed til at inkludere en mere radikal kritik af den industrielle kapitalisme og forestillingerne om vækst og profit, så forbliver vi fanget i det system, som har skabt miseren til at begynde med.

Heldigvis kan vi se et sådant perspektiv forskellige steder i klimaaktivismen, hvor klimaændringerne bliver udgangspunkt for radikale kollektive handlinger, der peger ud af kapitalismen og staten. Det er det, Mann og Wainwright kalder 'klima-X'. Klima-X er alle de igangværende radikale kollektive aktioner,

men på en større skala. Hvad vi i gamle dage ville have kaldt en revolution. Det er skolestrejkerne, Extinction Rebellion og den globale klimaretfærdighedsbevægelse, og ikke mindst de indfødtes modstand, der er baseret på en radikal anden forståelse af forholdet til naturen, tid, behov og det gode liv.

At klimaforandringer kan blive afsæt for radikale protester, der hurtigt overskrider det personligt moraliserende og direkte udfordrer statsmagten, har vi kunnet se i Frankrig med De Gule Veste, der i 2018 og 2019 gik på gaden i protest mod skattelettelser for de rige og nye 'grønne' afgifter for alle andre. De Gule Veste fremstilles ofte som klimakampens modstandere, men reelt er de et eksempel på en radikalisering af klimaaktivismen. I De Gule Veste smeltede klimakamp og social kritik sammen. Ikke blot afviste de Emmanuel Macrons forsøg på at socialisere omkostningerne ved en grøn omstilling, de afviste også den økologiske kontrarevolutions teknologiske løsninger. I mere end ét år blokerede de rundkørsler og angreb betalingsanlæg på motorveje, mens de raserede steder, som symboliserer ekstrem rigdom i centrum af Paris og andre byer, og de afviste endvidere at indgå i dialog med Macron. De ved, at staten ikke er en løsning, at løsningen på en eller

Kun ved at kombinere kritik af den industrielle kapitalisme med kritik af staten kan vi gøre os håb om at reparere Jorden.

anden måde materialiserer sig i opstanden, når mennesker mødes i fælles kamp, der hvor de nu engang befinder

sig. Kampen er lokal, og den angår livet på en meget konkret måde, det handler om folks hverdag, det handler om ikke at have råd til at bo i byen, det handler om forhøjede livsomkostninger, om ikke at kunne få enderne til at mødes.

De Gule Veste går på gaden og konfronterer staten direkte, ikke med henblik på at tage magten, men for at af-

vikle den og skabe muligheden for at leve på en anden måde hinsides profit, stat og penge. Kun ved at kombinere kritik af den industrielle kapitalisme med kritik af staten, som De Gule Veste gør det, kan vi gøre os håb om at reparere Jorden.

○○○